

Středověká estetika



Jacques Le Goff – Středověký člověk a jeho vnímání světa

- středověký člověk obklopen propracovaným ideologickým a kulturním systémem
- pro středověkého člověka je viditelný svět jenom stopou po světě neviditelném
- středověký člověk žije v „lese symbolů“ – symbolické myšlení

Středověký bestiář - příklad symbolického myšlení



Středověká estetika – 2 základní období

1. Patristika (1. st. n. l. – 8. st. n. l) – doba církevních otců, např. Aurelius Augustinus (sv. Augustin)
2. Scholastika – období vrcholného středověku, předchází mu prescholastika – 9 .st., raná scholastika 11.-12. Stol., vrcholná scholastika – 13.st. pozdní scholastika – do konce 15. st.

Patristika - Aurelius Augustinus (354 až 430 n. l.)

- Napravený hříšník – své životní zkušenosti shrnul ve svém díle Vyznání
- Uvažuje o umění z různých úhlů:
 - a) nahlížení na umění z mravního hlediska - k umění se mladí lidé uchylují proto, aby se vyhnuli užitečnější věcem
 - b) sémiotické úvahy o umění – umění jako znak
 - c) úvahy o vztahu uměleckého díla k pravdivosti

Sémiotické úvahy

- spis O pořádku
- člověk primárně nereaguje na věci, ale na znaky (na pojmenování věcí)
- Úvaha O tanci - tanec má dvě složky – tělesnou a znakovou
- Znakovost uměleckého díla nás přibližuje duchovní sféře

Vztah uměleckého díla k pravdivosti

- Předkládá různé druhy iluzí, které nalezneme v umění
- malované obrazy, obrazy v zrcadle a smyslové klamy
- esenciální rys umění - schopnost uměleckých děl tíhnout k tomu, být něčím, čím ve skutečnosti být nemohou
- Neoddělitelnou součástí umění je klam, iluze

Pseudo-Dionýsos Aeropagita 500 n. l.

- Úvahy o kráse inspirované Platonem
- existuje Prákrása, která je nejvyšším dobrem – zdroj veškeré krásy
- Vše, co vidíme na zemi je odleskem božské krásy
- Krása musí být cílem našeho bytí – spějeme k bohu
- Znehodnocení smyslové krásy, upřednostňování neviditelné absolutní krásy pocházející ze světa idejí, krása ztrácí svůj estetický smysl

Scholastika

- scholastika chápána jako specifický způsob myšlení, metodologie
- tato metodologie vychází z úvah o logice a dialektice
- scholastika upřednostňuje dialog, základem sylogismus (2 teze, z nichž se vyvodí závěr
- upřednostňování deduktivního principu
- Scholastika vychází z axiomů (nezpochybnitelných pravd)
- Smyslové poznání klamné x teoretické myšlení přináší pravdu

TOMÁŠ AKVINSKÝ 1225 - 1274

- Ústřední téma jeho díla – spojení víry a rozumu
- zaměřen na rozvíjení racionální větve scholastiky – považuje Boha za nejvyšší rozum
- dokázání církevních dogmat za pomoci rozumu
- Poznání světa tvoří základní předpoklad k poznání boha

Krása

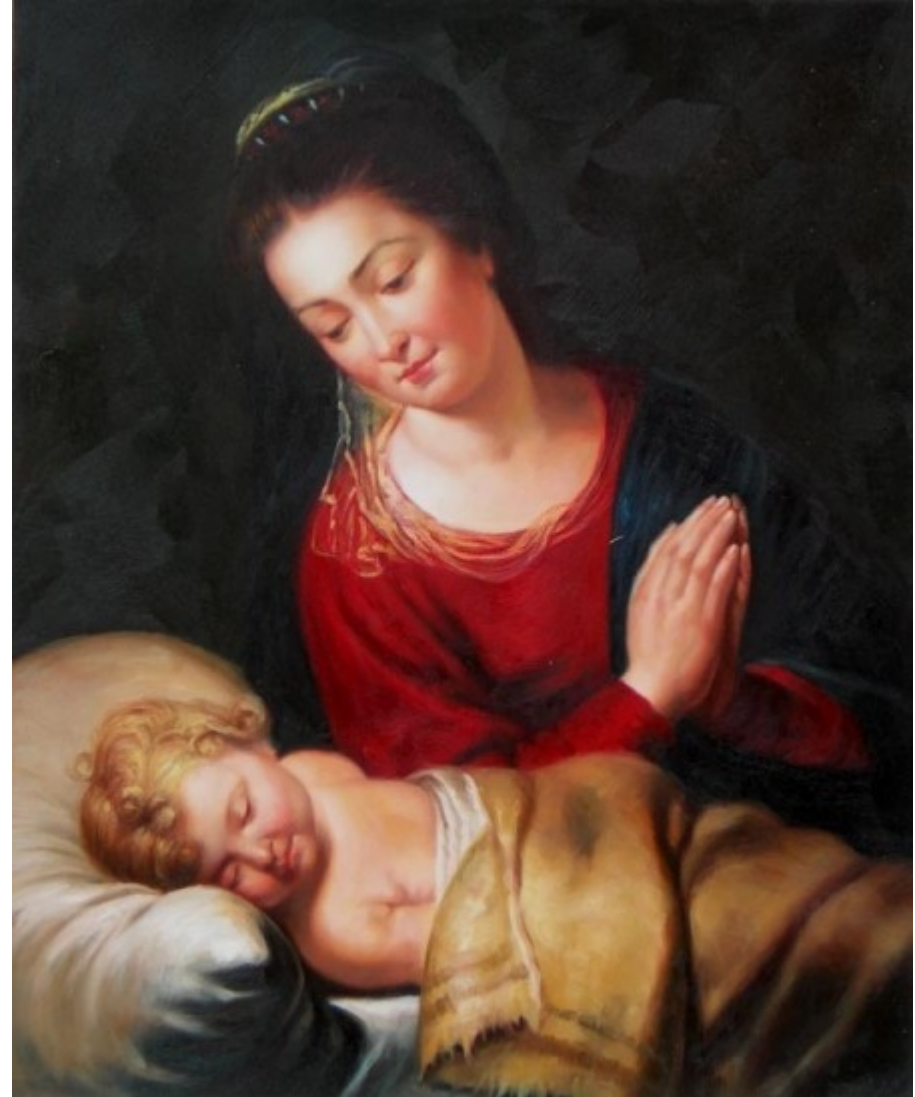
- 1) harmonie = proporcis
 - 2) jednota = integritas
 - 3) světlo = claritas
-
- „Krása je to, co spatřeno se líbí“. – návrat ke smyslovému pojetí krásy

Spor o podobizny – obrazoborectví a ikonoklasmus

- Základem debata o tom, jakou jakou úlohu mají hrát výtvarná díla v křesťanské církvi při šíření a upevňování křesťanského náboženství
- Mělo by být uctívání obrazů zakázáno jako modlářství?
- Vyvrcholení debat:koncil v roce 787 v Nikaj: „Přiznat obrazům vroucí a uctivý obdiv, nikoli však skutečné uctívání, jež podle naší víry patří pouze boží bytosti.“

V rámci těchto úvah nalezneme zajímavé postřehy o umění

- Theodulf z Orleánu
- „Je bláznivé nejen obrazy uctívat, nýbrž je i ničit. Jsou to svébytné výtvořky člověka, a proto nemohou mít žádnou mystickou funkci.“
- poukazuje na úskalí při interpretaci obrazu, který není pojmenován



františkán Bonaventura

- Dobře provedený obraz zobrazuje i to, co běžně považujeme za ošklivé jako krásné
- Např. zobrazení d'ábbla



Konec sporu o podobizny

- Tomáš Akvinský a Řehoř Veliký: „Obrazy je třeba v církvi zachovat, protože slouží negramotným.“

Renesanční estetika



Renesance - charakteristika

- Renesance obrací svou pozornost k člověku a přírodě
- Důraz na hmotu a kvantitativní veličiny
- Proměna vnímání prostoru a času
- Hledání ideálních matematických proporcí – kánony krásy
- Umění svázáno s teorií

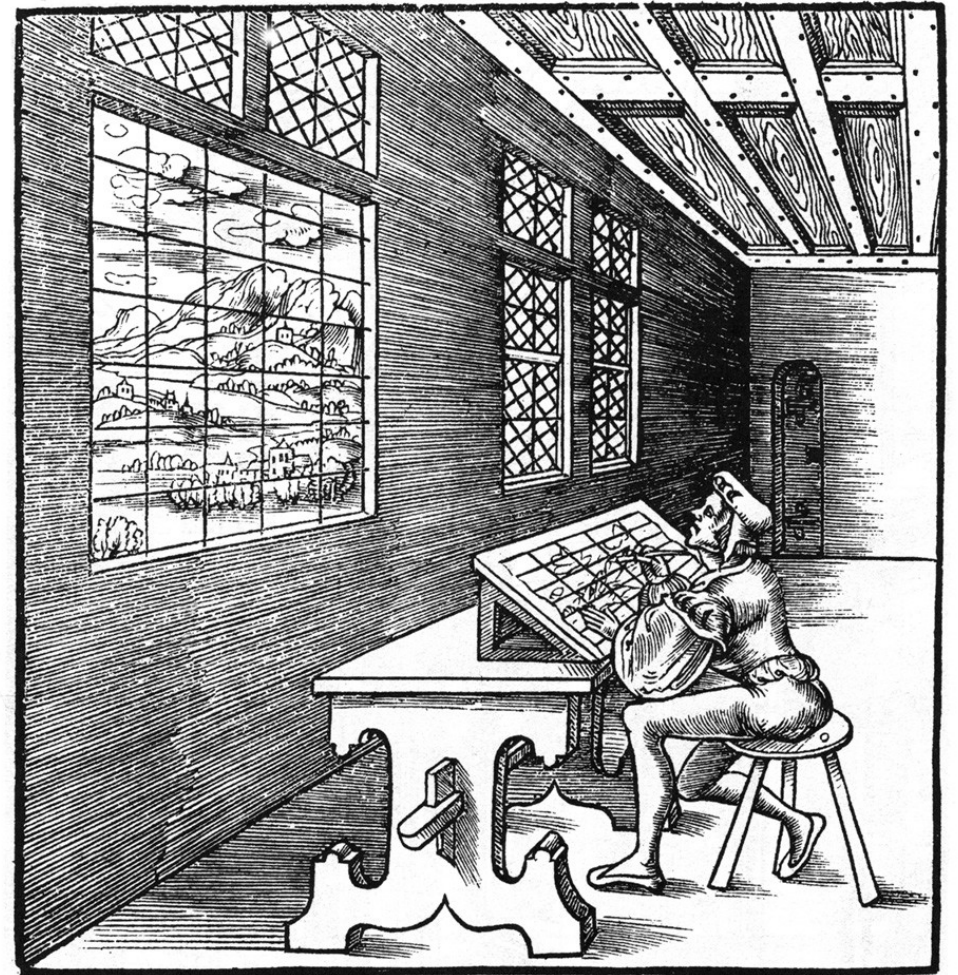
- Umění chápáno jako nápodoba viditelné přírody
- Subjektivita estetického prožitku
- Autonomie estetické oblasti
- Větší autonomie umění
- Zájem o antiku

Úvahy o výtvarném umění

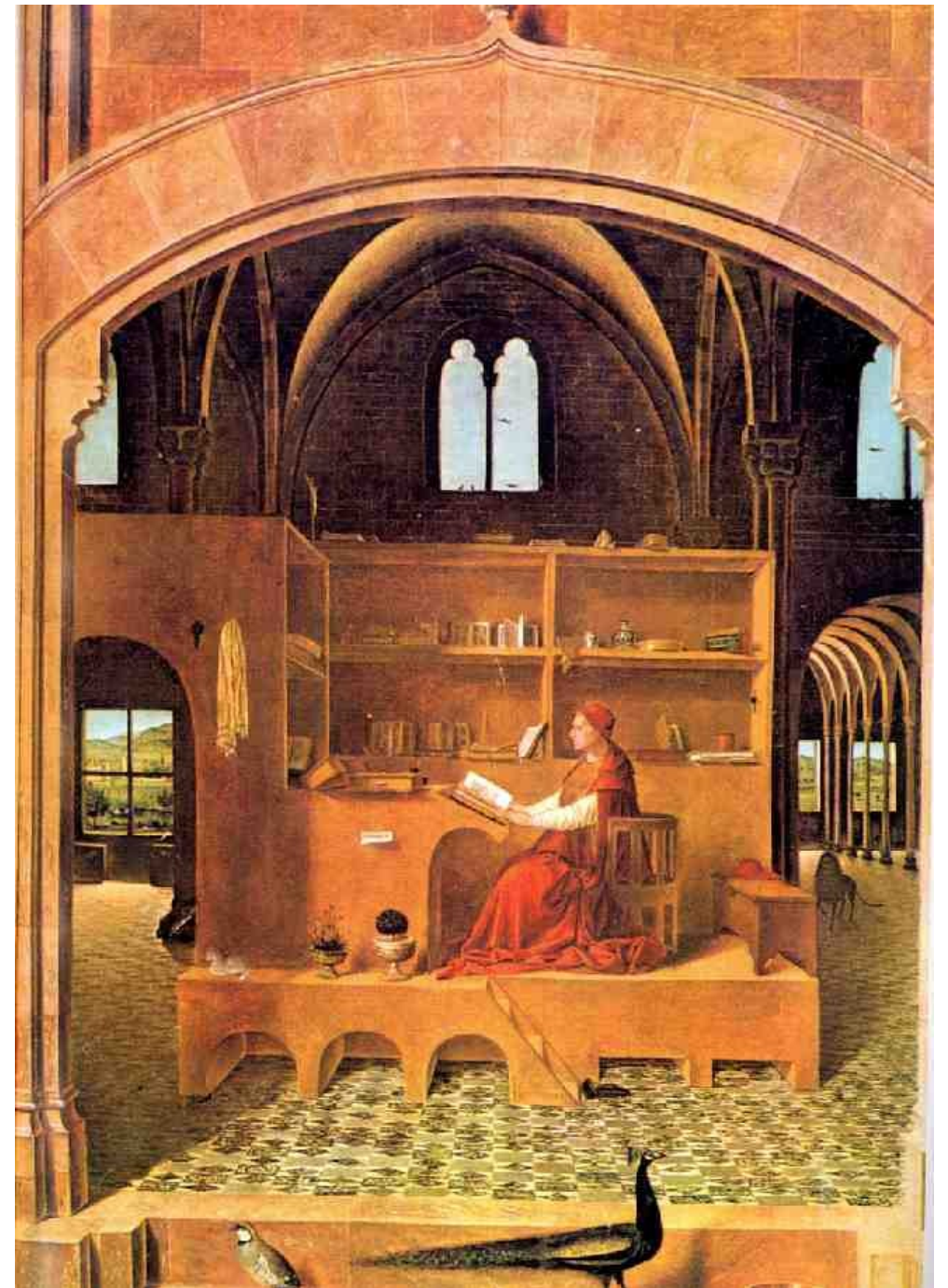
- Teoretické texty o umění i praktické návody
- Historiografická pojednání
- Malířství nejprve reflektují básníci (Boccaccio – Dekameron) – zmínka o Giottovi
- Distance od scholastického nahlížení na výtvarné umění
- Uměleckým ideálem je co největší věrnost nápodoby - perspektiva

Leon Battista Alberti (1404-1472)

- Traktát O malířství – 3 knihy
- 1. Geometrie a perspektiva
- Obraz jako pohled otevřeným oknem
- Formuluje zásady lineární perspektivy



Antonello da Messina - Sv. Jeroným v
pracovně – otevřené okno



- 2. systematika malířství jako jednoty tří částí – obrys, sestavení ploch, modulace světla
- 3. malíř a jeho vzdělání – co nejširší vzdělání
- Dílo O stavitelství – inspirace u Vitruvia (Deset knih o architektuře) – představa ideálního města



Leonardo da Vinci (1452-1519)

- Formuluje obecnější úvahy – chápe malířství jako jedno ze svobodných umění a také jako další vědu
- Dochází k tomu, že malířství je věda – pracuje s body, liniemi, geometrickými tvary, perspektivou...
- Malířství není řemeslo – malíř využívá rozum při tvorbě obrazu – uvažuje o velikosti, poměrech, stínech, světlu apod.

Srovnání jednotlivých umění

- Malířství se obrací k nejvyššímu ze všech smyslů – zraku
- Malířství představuje nejsrozumitelnější umění
- Díla přírody zachycuje nejreálněji ze všech umění
- Poezie rozkládá věci do slov – nelze v mysli složit původní obraz
- Sochaři vytváří perspektivu automaticky, nemusí se jí učit, malířství pracuje s iluzí, proto hodnotnější

„Živý“ drak Leonarda da Vinciho



